

TNC-Aktuellt:

Tekniska nomenklaturcentralen
 Box 5243
 102 45 STOCKHOLM
 Tfn 08-24 92 90

TNCs ARSMÖTE 1981

Den av regeringen utsedde ordföranden Erik Ingelstam ledde den 23 april TNCs årsmöte, i vilket ett 40-tal personer deltog.

Vid föregående årsmöte aviserades en ändrad basfinansiering. Den hade nu kunnat genomföras, baserad på en treårig verksamhetsplan. Delegationen för vetenskaplig och teknisk informationsförsörjning, DFI, Styrelsen för teknisk utveckling, STU, och Statens råd för byggnadsforskning, BFR, hade för 1981 lovat att bidra med vardera 500 000 kr, vilket tillsammans med motsvarande belopp i medlemsavgifter gav en trygg grund för en långsiktig planering av TNCs arbete. Den avgående styrelsen beviljades med tacksamhet ansvarsfrihet för sin verksamhet.

Som ny medlem antogs Institutet för byggdokumentation, Byggdok.

Till ny styrelse på tre år omvaldes Lennart Holm, Statens planverk, Alvar Ellegård, Göteborgs universitet, Lars Forsslund, COMED och Björn Tell, Lunds universitetsbibliotek. Som ny ledamot invaldes professor Staffan Ulvönäs, Styrelsen för teknisk utveckling. En plats lämnades vakant, främst med tanke på en industrirepresentant.

Till Olof Bager, som invaldes i styrelsen 1963, och Nils Ahlgren, som invaldes 1972, vilka nu avböjt omval, framförde ordföranden representantförsamlingens varma tack. Olof Bager är den ledamot som under TNCs 40-åriga tillvaro längst tillhört styrelsen.

INNEHÅLL

TNCs årsmöte 1981.....	1
TNC inspekterar gymnasie- utbildningen.....	2
Terminologiverksamheten inom Spri.....	2
Notiser.....	3
Termfrågor i urval.....	5

Efter årsmötet inleddes grupparbeten med deltagarna med avsikt att få en förankring bland medlemmarna av TNCs olika aktiviteter, i första hand TNCs rådgivningsverksamhet. Efter att deltagarna redogjort för varje företags egen terminologiverksamhet och befintliga hjälpmedel presenterades en lång lista på angelägna insatser varibland kan nämnas följande:

-2-

- Petroleumordlistan måste revideras snarast.
- En samlad svensk elteknisk ordlista måste snarast göras tillgänglig.
- TNC måste göra upp och underhålla en teknisk förkortningslista med betydelseangivelse eller förklaring till varje förkortning.
- Äldre etablerad terminologi, inom t.ex. svensk standard, måste finnas tillgänglig så att inte dagens termarbete börjar om med termer som redan behandlats.
- TNC bör bevaka, exciperera och publicera nya termer - men medlemmarna bör också hjälpa till med inflödet av nya termer.
- Översättningstjänsten bör utvecklas. Många ordlistor innehåller översättningar till andra språk, detta bör spridas mer.
- TNCs roll som språkvårdande organ för tekniker måste aktiveras genom utbildning och genom att man ger ut en exempelsamling med texter före och efter TNCs bearbetning.
- TNC måste också ta ställning till inflödet av främmande termer - när kan en främmande eller internationell term accepteras och när måste den ersättas med ett annat uttryck.
- TNC måste bedriva utbildning i terminologi - för att hjälpa företagen praktiskt på kort sikt - men också för att få till stånd forskning och utveckling vid universiteten på lång sikt. TNC bör ge ut en handledning eller lärobok i terminologi.
- Kontaktskapande verksamhet: Engagera ansvariga inom varje företag, hålla kontakt med dem - och publicera en lista över dem till gagn för andra medlemmar med likartade problem.

Diskussionen visade på en hög medlemsaktivitet och ett stort förtroende för TNCs möjligheter. Den långa önskelistan har visat vilka medlemmarnas behov är. Kansliet skall

här återkomma med förslag till konkreta insatser.

TNC INSPEKTERAR GYMNASIEUTBILDNINGEN

Under varsin vecka har under våren Lars Algotsson och Göran Walter som avnämningarrepresentanter besökt sex gymnasieskolor i Stockholmsområdet och studerat undervisningen i tekniska ämnen och i svenska.

Industrin har behov av ingenjörer som kan dokumentera sitt arbete både skriftligt och muntligt. Tyvärr är sådana färdigheter ofta dåliga idag. Ett botemedel kunde ligga i en samverkan mellan teknologiämnet och svenskämnet, flera lärare tycktes villiga att pröva att arbeta i sådan samverkan så att de tillsammans kan förbättra dessa färdigheter.

Ett annat slag av önskvärd samverkan mellan olika ämnen är att lärare i grundvetenskapliga ämnen av typen matematik, fysik och kemi går igenom de läroböcker som används i de tillämpade fackämnena för att undersöka om beteckningar och benämningar på grundläggande begrepp används på ett enhetligt sätt och i överensstämmelse med det sätt som lärs ut i basämnena. Resultatet kan sedan diskuteras på en studiedag e.d. med deltagande av lärare från de olika ämnena och svensklärare.

I en rapport till Skolöverstyrelsen föreslås att TNC tillsammans med ett tekniskt gymnasium utarbetar en allmänteknisk ordlista. Ett sådant arbete kunde läggas upp i två steg.

1. Lärare och elever på gymnasiet samlar under ett läsår in tekniska ord och uttryck som behöver förklaras.
2. Det insamlade materialet bearbetas av en arbetsgrupp bestående av facklärare, språklärare och representanter från TNC.

TERMINOLOGIVERKSAMHETEN INOM SPRI

I TNC-aktuellts serie om terminologiarbetet hos TNCs medlemmar

följer här en redogörelse om Spris, terminologiarbete författad av Ulla Nordström, Spri. (Övriga artiklar i serien: Bonniers Företagsinformation AB 1980:1, L M Ericsson 1980:3, Försvarets Materielverk 1980:4/5).

Sedan 1969 har Spri haft en terminologienhet som numera är sammanslagen med den tekniska avdelningens sektion Sjukvårdsmaterial och standardisering.

Terminologiarbetet inbegriper såväl rådgivning som projektarbete främst inom sjukvårds-, byggnads-, underhålls- och utrustningsterminologi.

Det löpande arbetet omfattar utarbetande av termdefinitioner och terminologiska utredningar åt såväl Spris enheter och utredningspersonal som landstingen. Det kommer förfrågningar och önskemål om yttranden i terminologifrågor från myndigheter, företag, institutioner och enskilda.

Fackspråkliga frågor har behandlats inom ett flertal områden under årens lopp exempelvis: vård, apotek, städning, förpackningar, transporter, luftbehandling, brandskydd.

Vid sidan av det löpande arbetet pågår särskilda terminologiprojekt.

- 1977 utkom Spri råd 1.2: "Vägvisning inom sjukhus och andra sjukvårdsanläggningar" med ca 950 termer för vägvisningsskyltar.

- 1979 publicerades rapporten: "Testning av symboler för vägvisning inom sjukvårdsanläggningar" och under våren 1981 kommer de 36 utvalda symbolerna att föreslås bli Svensk sjukhusstandard.

- 1980 utkom "Termförteckning, termer med begreppsförklaringar hämtade från Spris publikationer åren 1968-1977". Den omfattar ca 2 500 termer.

- 1981 publiceras "Samling av termdefinitioner". Den innehåller 230 facktermer vilka samlats eller

utarbetats som hjälp åt olika projekt inom Spri.

- För närvarande pågår ett projekt som syftar till att få fram en enhetlig terminologi för medicinteknisk utrustning. Projektet kom till stånd efter önskemål från flera håll om en upprensning bland de många synonymmer som förekommer.

- Hittills har fem ordlistor med sammanlagt ca 1 000 medicintekniska termer publicerats. Delrapporterna kommer att arbetas ihop till en gemensam förteckning som vi hoppas kunna ge ut före sommaren.

I de projekt som nämnts ovan har vi haft representanter med från skilda håll beroende på projektets art, t.ex. Socialstyrelsen, Landstingsförbundet, Svenska föreningen för medicinsk fysik och teknik, Stockholms läns landsting, Trafiksäkerhetsverket och inte minst TNC. I många frågor har dessutom experter från andra håll anlåtats.

TNCs datasystem TERMDOK har utnyttjats flitigt inom vårt definitions- och ordlistearbete. Sammanlagt finns mer än 4 000 "Spri-termer" inmatade i TERMDOK.

I övrigt kan nämnas att terminologienheten representerar Spri i TNC och vissa SIS- och ISO-grupper.

NOTISER

Internationell samordning av byggterminologi

Inom ISO har en ny arbetsgrupp (ISO/TC 59/SC 2/WG 2) bildats med uppgift att samordna byggterminologin på det internationella planet. Samordningen kommer främst att beröra termer och definitioner som utarbetats inom ISO/TC 59 Building Construction. Men arbetsgruppen kan också fungera som rådgivare till andra internationella organisationer.

Göran Walter deltog som representant för TNC och Byggstandardiseringen på

-4-

gruppens första möte den 30 april 1981 i Quimper i Frankrike. Mötet ägde rum i anslutning till att ISO/TC 59/SC 2/WG 1 Building terminology träffades för att diskutera den tredje delen av en allmän byggordlista innehållande ca 150 termer.

Möte inom ISO/TC 37 Terminology (principles and coordination)

Det sjätte mötet med ISO/TC 37 Terminology (principles and coordination) ägde rum den 8 och 9 april 1981 i Wien. Mötet syftade i första hand till att fastställa en arbets- och tidplan för revidering av de standarder och rekommendationer som ISO/TC 37 har ansvaret för. Göran Walter och Kjell Aström deltog från TNC och Mats Linder från SIS. Övriga delegater på mötet representerade 10 medlemsländer, 2 observatörsländer och 7 samarbetspartner (av typen Unesco, EG osv.). Sverige deltog för första gången sedan 1952 (första mötet i Köpenhamn).

Mötet beslöt att det fortsatta arbetet skulle bedrivas i följande kommittéer och arbetsgrupper.

- ISO/TC 37/SC 1 Principles of terminology, med sekretariatet i Sovjetunionen (GOSSTANDART).
- ISO/TC 37/SC 2 Layout of Vocabularies, med sekretariatet i Canada (SCC).
- ISO/TC 37/WG 4 Computational aids in terminology and lexicography, med sekretariatet i Förbundsrepubliken Tyskland (DIN).
- ISO/TC 37/WG 5 Vocabularies of terminology, med sekretariatet i Österrike (ÖNORM).

Studiebesök på TNC

Översättare från Utrikesdepartementets traktatenhet besökte TNC måndagen den 13 april.

Enheten ligger under UD:s rättsavdelning och traktatöversättare översätter för statsförvaltningens räkning internationella överenskommelser (konventioner, bilaterala och multilaterala avtal) till svenska från engelska, franska, spanska och tyska.

Texterna är ofta av komplicerad juridisk eller teknisk natur. I befattningsbeskrivningen för traktatöversättare står bl.a.: "Höga krav måste därför ställas på översättningens kvalitet, i synnerhet i fråga om terminologisk konsekvens och stilistisk utformning". Det är således viktigt att översättarna har överblick över och kännedom om fastställd svensk teknisk terminologi, och det var därför främst termbanken som intresserade besökarna. Eventuellt kommer UD att anslutas till provdriften av TERMDOK.

Besök från Jugoslavien

Onsdagen den 13 maj hade TNC besök av Miss D. Drndić som representant för den Jugoslaviska Standardiseringsorganisationen. Anledningen till besöket var att man i Jugoslavien arbetar på att bygga upp en institution som kan samordna allt terminologiarbete.

NY ORDLISTA

TNC 76 Textilordlista

I slutet av maj utkom TNC 76 Textilordlista. Den utges även som svensk standard med beteckningen SS 25 10 15.

Arbetet med ordlistan började 1974 på initiativ av Svenska Textilforskningsinstitutet, TEFO, som då länge hade känt behov av att ha klara definitioner på sådana textila termer som berörde dess verksamhet.

Utredningsarbetet har i huvudsak ägt rum på TEFO men även utomstående experter har anlåtats. Arbetsgruppen har haft följande sammansättning:

Gösta Nordhammar, TEFO, utredningsman
 Arnold Bernskiöld, TEFO
 Stig Ekbladh, TEFO
 Einar Selander, TNC (t.o.m. juni 1977)
 Anna-Lena Bucher, TNC, handläggare

Samarbete har ägt rum med SIS textilkommitté och ordlistan har varit ute på remiss till intressenter gemensamma för SIS, TEFO och TNC. Av den anledningen har ordlistan kunnat fastställas som svensk standard.

Termerna har, där så varit möjligt, försetts med engelska, franska, tyska, danska, norska och finska motsvarigheter. De nordiska termerna har tillkommit genom ett samarbete med Standardisierungsdistans TEVASTA, Dansk Textil Institut och Norsk Textilinstitut.

Ordlistan har framställts med datamaskinella metoder, och termaterialet finns sökbar i system TERMDOK.

Arbetet har bedrivits med anslag från SINFODK, Textilrådet och TEFO.

Termfrågor i urval

FRAGA: Skall man numera säga miniräknare istället för räknedosa?

SVAR: I en nyligen fastställd Svensk standard (SS 63 20 10 Kontorsmaskiner- Räknare- Ordlista) indelas räknare efter storlek i kontorsräknare (E desk-top calculator) och miniräknare (E hand-held calculator). Detta har inte ändrat TNCs rekommendation av termen räknedosa för miniräknare med en dosas form. Det är en benämning som antyder en indelning av miniräknare efter det fysiska utseendet. Räknekort och klockräknare är andra termer i samma begreppsfamilj.

FRAGA: Kan man säga plastplåt? frågar någon, förmodligen med tanke på att plåt vanligen har uppfattats såsom metallisk.

SVAR: Ja, sägs det i TNC-aktuell 1972:2. "Plåt är namnet på en

endimensionellt bestämd formvara och ingår i serien film - folie - plåt där tjockleken skiljer varorna från varandra." Såsom medlem i familjen film, folie och plåt kan plåten liksom de andra familjemedlemmarna förekomma i skilda material, t.ex. såsom plastplåt. "Att förbehålla namnet på ett formbegrepp, t.ex. plåt, för en viss grupp av material, t.ex. metaller, är inte språkligt ekonomiskt", sades det vidare i samma artikel.

Det finns andra exempel på ord som har fått vidgat betydelseomfång till följd av teknisk utveckling. Catharina Grünbaum skrev i en artikel om "ord som penna, gångjärn, nattlinne, tandborstglas, som ursprungligen betecknade föremål av ett visst material men som har övergått till att beteckna föremål med en viss funktion". (Språkvård 1975:2, Om att monopolisera ord.)

FRAGA: Vilken är skillnaden mellan film och folie?

SVAR: Film är tunn folie, sägs det i Plastteknisk ordlista, utgiven av SIS. Folie är enligt samma källa "formvara med mycket liten tjocklek i förhållande till längd och bredd". I TNC 30, Plastteknisk ordlista, anges en gräns vid 0,5 mm, men i praktiken tycks gränsen vara flytande och SIS anger den inte.

Hur tunn filmen är föreställer sig lätt den fotoamatör som erinrar sig att filmen ursprungligen är det ljuskänsliga skiktet på en glasplåt (sic') eller på filmremsan.

FRAGA: Vilken är skillnaden mellan laminering och foliering i fråga om spånskivor?

SVAR: Det är svårt att avgöra. SIS har definierat laminering som "sammanfogning av två eller flera material", och produkten blir ett laminat. Att lägga folie på en spånplatta skulle kunna kallas foliering med tanke på materialet i beläggningen men laminering med tanke på resultatet av processen.

Ett exempel på foliering hittar man i TNC 70, Byggnadsglasordlista:

--(vid spegeltillverkning:) beläggning av en glasskivas ena yta med metallsaltlösning...som vid utfällning ger ett reflekterande skikt.

FRÅGA: Vad betyder plated and teflon coated aluminium?

SVAR: Det kan översättas till "pläterat och teflonbelagt aluminium".

Man bör dock observera att teflon är ett varumärke.

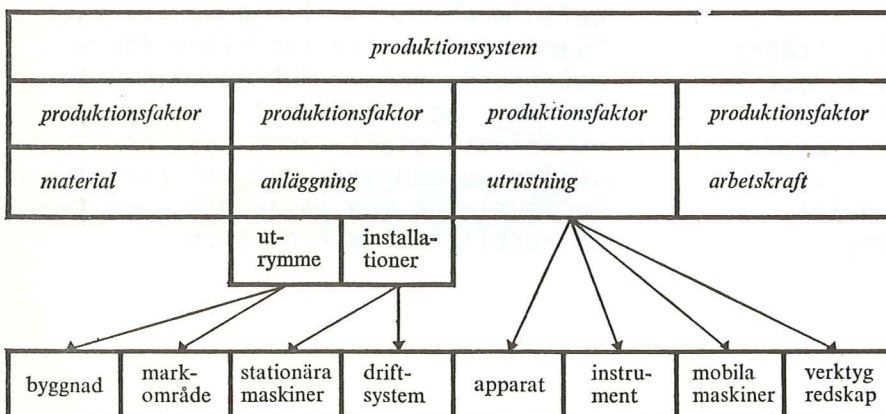
Plätering (E plating) är enligt Svensk mekanstandard 2967 "metallering på metalliskt underlag över huvud taget". Beläggning (E coating, deposit, film) är enligt samma källa "ytskikt, ett eller flera, av annat material än underlaget (eller av samma material men anbringat senare)".

FRÅGA: Är det meningsfullt att tala om byggnads- och anläggningsindustrin?

SVAR: Ja, men kortare säger man byggindustrin, vilket får anses beteckna detsamma.

FRÅGA: Innefattar anläggningar också byggnader?

SVAR: Normalt inte inom byggområdet som antas omfatta dels husbyggnad, dels anläggning. Men språkbruket vacklar. I en rapport från Byggeforskningsrådet står det: "Byggnader delas upp i hus och anläggningar". I TNC 49, Produktionsteknisk ordlista, har anläggning satts som namn på ett begrepp som innefattar bl.a. byggnader (Se bilden nedan, som är hämtad ur TNC 49!)

- Figur 1 A. 1.3 produktionsfaktor
- 1.4 produktionssystem
 - 1.5 material
 - 1.6 anläggning
 - utrymme
 - installationer
 - fasta maskiner
 - driftsystem m. m.
 - 1.7 utrustning
 - apparat
 - instrument
 - mobila maskiner
 - verktyg redskap m. m.
 - 1.8 arbetskraft